

ביסוד הסיבה ואפיקומן

פסחים (קח.) – תחילת סוגיות ליל הסדר

רמב"ם סוף הל' חמץ ומצה (פרק ח' הל' י"ג)
רי"ף סוף פסחים (באמצע כו. בדפי הרי"ף)
רא"ש שם (סי' ל"ה)
◇ צמה נחלקו לגבי מהות האפיקומן?
◇ איך תשפיע מחלוקת זו על הצנתך במחלוקת
שצצית יוסף?

ג

ועתה נבוא לעיין בדברי התוס' (ד"ה כולהו) –
רא"ש הכא (ריש סי' כ'), עד "... כוס של
חובה"
◇ מהו היחס (relationship) של דברי הרא"ש אל
דברי התוס'?
◇ איך אפשר להבין דברי הרא"ש שצצ"י עפ"י
דבריו הכא?
כדרכו, דברי הרמב"ם יוצגו טפי כאשר תעיין בהם בהקשר
(in context) –
רמב"ם הל' חמץ ומצה (פרק ו' הל' א', ופרק
ז' הל' א')
◇ מה הם העניינים של כל א' משני הפרקים הללו?
רמב"ם הל' חמץ ומצה (פרק ז' הלכות ו' – ח')
[אך עדיף להמשיך ישר מריש הפרק ועד סופו]
◇ כעת תשוב אל המחלוקת הנ"ל שצצית יוסף,
ותשתדל מחדש לצאר אותה!

שלחן ערוך אורח חיים (סי' תע"ז סעיף א', וסי' תע"ב
לפחות סעיפים ו'–ז') [ובט"ז שם (סי' תע"ב סעיף-קטן
(ו']

חידושי מרן רי"ז הלוי (= הגרי"ז על הרמב"ם) הכא

לחזור –

משנה פסחים (צט):
גמרא פסחים (קח.), "ואפילו ... אידי
ואידי בעו הסיבה"
נחלק הזה לנו על מה מסיבין?
◇ איזו שאלות עדיין לא נתבררו כל זרכן בגמ'
תוס' (ד"ה מאי, וד"ה כולהו)

בהמשך הגמרא לנו על שאלות אחרות: איך, ומי –
גמרא שם עד סוף העמוד, "פרקדן ... לא מיסב
לא שמע מינה"
או טפי, עד (ריש קח): "... באותו הנס" [וע"ע
בתוס' שם (ד"ה שאף וד"ה היו)]

א

ועכשיו נשוב אל נקודה א' בתוס' (ד"ה מאי), אשר נהיתה
למח' הראשונים –
רמב"ם הל' חמץ ומצה (פרק ז' הל' ח') –
ובפרט בסופה, "ואימתי ..."
בית יוסף – אורח חיים (סי' תע"ב סעיף ז'),
"כתב הרמב"ם ... אפיקומן"
◇ צמה נחלקו הראשונים?
◇ עפ"י סצרא, מה זריכה להיות נקודת המחלוקת?

ב

הנה תעיין במחלוקת הרא"ש והרמב"ם הבאה –
רא"ש לקמן (בסי' ל"ד), לפחות "הלכך נראה
... מרור וחרוסת"
[או מלמעלה, "אמר רב יוסף ..."]
דברי הרא"ש הללו שייכי לגמרא (סוף קיט:), ולרש"ש שם
(ד"ה איין מפטירין)

בית יוסף אורח חיים (סימן תעב סעיף ז)

כתב הרמב"ם אימתי צריך הסיבה בשעת אכילת כזית מצה וכ"כ סמ"ג (עשין מא קיח). ואשיר"י (שם) והמרדכי (לו ע"ד) והגהות מיימון (פ"ז אות ה) כתבו שצריך הסיבה כשאוכל בתחלה כזית מצה וכן כזית אפיקומן ...

רמב"ם הלכות חמץ ומצה - פרק ו'

א מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר, שנאמר "בָּעֶרְב תֹּאכְלוּ מִצֹּת" (שמות יב, יח) ...

רמב"ם הלכות חמץ ומצה - פרק ז'

א מצות עשה שלתורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים, בליל חמשה עשר בניסן-שנאמר "זָכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתָם" (שמות יג, ג), כמה שנאמר "זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת" (שמות כ, ז). ומניין שביליל חמשה עשר--תלמד לומר "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ, בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בַּעֲבוּר זֶה" (שמות יג, ח), בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפלו חכמים גדולים-חגיגים לספר ביציאת מצרים; וכל המאריך בדברים שארעו ושהיו, הרי זה משבח.

ב מצוה להודיע לבנים, ואפלו לא שאלו שנאמר "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ". לפי דעתו שלבן, אביו מלמדו. כיצד: ...
ג וצריך לעשות שנוי בלילה הזה ... ד וצריך להתחיל בגנות, ולסיים בשבח. כיצד: ...
ה כל מי שלא אמר שלושה דברים אלו ... ודברים האלו בלן, הן הנקראין הגדה.

ו בכל דור ודור, חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר "וְאוֹתָנוּ, הוֹצִיא מִשָּׁם ...". (דברים ו, ג). ועל דבר זה צוה בתורה, "וְזָכַרְתָּ, כִּי עֶבֶד הָיִיתָ" (דברים ה, ד); דברים טו, טו; דברים טז, יב; דברים כד, יח; דברים כד, כב), כלומר כאלו אתה בעצמך היית עבד, ויצאת לחרות ונפדיית.

ז לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה, צריך לאכול ולשתות והוא מסב דרך חרות. וכל אחד ואחד, בין אנשים בין נשים, חייב לשתות בלילה הזה, ארבעה כוסות שליין--אין פחות מהן; ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה, לא יפחתו לו מארבעה כוסות: שעור כל כוס מהן, רביעית.

ח אפלו עני שבישראל, לא יאכל עד שיסב. אשה אינה צריכה הסבה; ואם אשה חשובה היא, צריכה הסבה. ובן אצל אביו והשמש בפני רבו, צריכין הסבה; אבל תלמיד בפני רבו, אינו מסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות. והסבת ימין, אינה הסבה; וכן המסב על ערפו, או על פניו--אין זו הסבה. ואימתי צריכין הסבה--בשעת אכילת כזית מצה, ובשתית ארבעה כוסות האלו. ושאר אכילתו ושתיתו--אם הסב, הרי זה משבח; ואם לאו, אינו צריך.

ט ארבעה כוסות האלו... י כל כוס וכוס מארבעה כוסות האלו...
יא החרסת מצוה מדברי סופרים, זכר לשיט... יב אכילת מרור

רמב"ם הלכות חמץ ומצה - פרק ח'

יג מי שאין לו מצה משמרת אלא כזית, כשגומר סעודתו ממצה שאינה משמרת, מברך על אכילת מצה, ואוכל אותה כזית; ואינו טועם אחריו כלום.